

Virittäjän sisällysluettelo

Kun Virittäjän 50. vuosikerta 1946 oli valmis, tuli harkittavaksi uuden sisällysluettelovihon laatiminen. Kaksi ensimmäistä vihkoa käsittää 15 vuosikertaa, kolmas 10, joten neljänteen olisi tullut viides vuosikymmen. Suunnitelma muuttui kumminkin aika paljon: päätettiin toimituttaa yhtenäinen luettelo alusta alkaen, siis puolesta vuosisadasta. Työn kuluessa luetteloon liitettiin vastaavat tiedot myös Virittäjä-lehteä varhaisempien, v. 1883 ja 1886 ilmestyneiden samannimisten albumien sisällyksestä. Viime kevätalvena se valmistui kuudetta vuotta kestäneen työn jälkeen 394 sivun laajuisena kirjana, nimenään »Virittäjän sisällys vuosina 1883, 1886 ja 1897—1946».

Toimitustyön pääosan ovat suorittaneet prof. Erkki Itkonen ja toht. Pertti Virtaranta, siten että edellinen on luetteloinut Virittäjä-lehden kirjoitukset sekä siinä arvostellut teokset ja käsitellyt sanat, jälkimmäinen laatinut kielitieteellisen asiahakemiston ja henkilöhakemiston. »Vanhan Virittäjän» sisällyksen on luetteloihin ja hakemistoihin lisännyt maist. Reino Peltola, joka on lisäksi valvonut painatustyötä ja suorittanut Virtarannan osuuden korjausluvun.

Kun aikaisemmissa sisällysvihkoissa on vain kirjoitusten luettelo ja sanaluettelo, tämä puolivuosisataislauettelo on siis huomattavasti laajempialainen. Alun perin ohjelmassa olleet kansatieteellisten, kansanrunouden- ja kirjallisuudentutkimuksen aloille kuuluvain asiain hakemistot on jouduttu jättämään tekemättä, joten näiden alojen tietoja tarvitessaan teoksen käyttäjän on kuljettava »kiertotietä», kirjoitusten luettelon ja sanahakemiston opastamana.

Ensimmäinen pääosa, kirjoitusten luettelo, käsittää 81 sivua. Se on kirjoittajien nimien mukainen (Aaltosesta Öhmanniin) ja esittää kunkin kirjoitukset aikajärjestyksessä. Useimmin on kirjoittanut — niinkuin jo varhaisempien luetteloiden perusteella on helppo päätellä — E. A. Tunkelo: hän on kirjoittanut k a i k k i n a 50 v u o t e n a ja häntä varten tarvitaan lähes 9 sivua (nimimerkilliset kirjoitelmat ovat mukana, mutta nimimerkkejä ei ole mainittu). Seuraavina ovat silmämääräisen laskelman mukaan Heikki Ojansuu, E. A. Saarimaa, Lauri Kettunen ja Lauri Hakulinen. Naisia kirjoittajien joukossa on varsin vähän, n. 50, ja siinäkin luvussa on useita pienten lausuntojen ym. lähettäjiä. Vain harvoja nimimerkkejä, enimmäkseen alkuvuosikymmenien varrelta, on jäänyt tulkitsemattomiksi. Laajin sarja on Y. H. Toivosen Etymologisia huomioita, joka sisältää numerot 1—106. — Kirjoitusten luetteloon liittyvä arvosteltujen teosten luettelo, 13 sivua, mainitsee teokset kirjoittajien mukaisessa järjestyksessä, mutta ei arvostelijaa, joten sitä ei suoraan saa luettelon perusteella selville.

207-sivuinen sanaluettelo jakautuu kielikunnittain jaksoihin ja nämä vielä alajaksoihin. Suomen kielen sanoja on 111 kolmipalstaista sivua.

Kielitieteellinen asiahakemisto, 60 sivua, etenee suomen kielestä alkaen kielittäin ja suomalais-ugrilaisten jälkeen kieliryhmittäin ja sisältää lopuksi viittaukset kielitieteen periaateopin kysymyksiin sekä kirjailijoihin, suomentajiin, etup. viime vuosisadan aikakaus- ja sanomalehtiin, joiden suomen-

kieltä on Virittäjässä käsitelty (oikeakielisyyksykysymykset on jätetty huomioon ottamatta). Luettelo jakautuu 665 kohtaan, ja niistä on suomea koskevia 84. Kirjailijaluettelossa on nimiä Agricolasta Yrjö Kokkoon.

Teoksen päättää 29-sivuinen henkilöhakemisto. Luettelosta löytää tiedon, missä kenestäkin on maininto tekstissä (kirjoitusten tekijöitä ei siis enää tässä esitetä). Saamme tietää, millä sivuilla on jotakin esim. Rasmus Raskista, Samuel Roosista, Nietzschestä, Siljosta, Kaisa Vilhusesta.

Ymmärtääkseni ei ole muuta kuin yksi mieli siitä, että puheena oleva luettelo on tärkeä apuneuvo sille, joka joutuu Virittäjää käyttämään. Se vastaa satoihin, tuhansiin kysymyksiin: kuka, missä, mitä, milloin, miten. Ja se on erittäin käyttökelpoinen ja hyödyllinen ilman Virittäjääkin, so. ei tarvitse suinkaan aina olla itse lehti esillä, luettelo vastaa tuhansilla tiedoillaan »omin päinsäkin». Mutta sittenkin nousee pieni kerettiläisyyden itu: muutamien hakemistojen jaksot ovat niin hukuttavan laajoja ja käsittelevät niin harvojen tarvitsemia spesiaaliseikkoja, että tekee mieli kysyä, eikö jonkin verran vähempi perusteellisuus ja yksinkertaisempi aparaatti olisi riittänyt. S a a t t a a tietysti silloin tällöin tulla näin pitkälle eriteltyjen asioiden tarve — mutta painettu ei niiden täydellisen luettelon välttämättä ehkä tarvitsisi olla. Varmaan muutama monistettu sarja palvelisi toistaiseksi yhtä hyvin. Hyvää työtä olisi mielestäni voitu uhrata hiukan vähemmän ja kustantaa kallista painatusta sanokaamme vain 300 sivua 400:n asemesta; luulen, että moni olisi tyytynyt siihen. Mutta olen iloinen, jos tuleva käytäntö osoittaa tämän ensivaikutelman sivumaun väärin tulkituksi!

Mainitsen vielä muutaman sieltä täältä silmään osuneen nimissä olevan epäjohtonmukaisuuden ja erehdyksen — vain sen vuoksi, että toivon näiden viittausten olevan joksikin hyödyksi teoksen toisille käyttäjille.

Sivulla 367 on: Alava, A. ks. Almberg, A. ja alempana: Almberg, A. ks. Jalava Antti ja näiden välillä vielä: Almberg (Alava) A. sekä s. 375 omassa kohdassaan: Jalava (Almberg) Antti. Näissä kaikissa Alava on tietysti erehdys, sillä puhe on Antti Jalavasta. S. 386 on: Ranta-Nikkola S., po. Rinta-Nikkola. On erikseen s. 391 ja 392: Tallgren O. J. ja Tuulio O. J., mutta ei kummassakaan viittausta toiseen. S. 93 on tullut sellainen sekaannus, että Viljo Nissilän teos Vuoksen paikannimistö on merkitty R. E. Nirvin nimiin (oikein esim. s. 23, missä mainitaan Jalo Kaliman arvostelu siitä). S. 366 on: Ahlbom J. ks. Saarinen J. ja s. 387: Saarinen J. (=Ahlbom J.), po. Ahlholm (niin onkin s. 359 ja 362). S. 36 on: Länkelä, Jaakko; asianomaisessa kohdassa Virittäjää on: J. Länkelä, ja tämä Jyväskylän lehtori kirjoitti etunimekseen aina Jaako. Muutamia muita pikku kompastuksia: S. 23 ja 97 on Y. H. Toivosen tutkimuksen nimen kirjoitustapa erilainen (lisäksi jälkimmäisessä sana oudosti jaettu). S. 360 on Höijäri, po. Höijärvi. S. 370 on Danielsson-Kalmari, po. Danielson-Kalmari. S. 374 on Hoffman, po. Hoffmann. S. 360 on: Ganander Kr., s. 372: Ganander Christfrid. S. 372 on: Grankvist (myöh. Hakosalo) H., 3 riviä alempana: Granqvist H.; on kysymyksessä sama henkilö. S. 382 on peräkkäisillä riveillä: Mela A. J. ja Mela J. A. — sama henkilö (kahtalaisuus on jo Virittäjässä, mutta olisi kai voitu oikaista). S. 381 on: Malmberg K. N. ja viittaus kahteen vuosikertaan; edellisessä on tosiaan K. N., po. N. K. (Niilo Kustaa M.). S. 33 on: Laiho,

Aili ja: [Laiho Simonsuuri], Lauri, s. 389; Simonsuuri (Laiho) A. ja: Simonsuuri (Laiho) L.; olisi edellisessäkin kohdassa odottanut samanlaista sulku-merkkiä viittausta. S. 380 on: Leskinen Elma, s. 382 Mikkola E., s. 38: Mikkola Elma; on kysymyksessä sama henkilö (vastaavanlaisissa tapauksissa on useassa kohdin yhdistävä viittaus).

Teoksen käytettävyyden kannalta ja sen valtavaan asia-ainekseen katsoen nämä ja muut näiden veroiset epäjohtonmukaisuudet merkitsevät mitättömän vähän.

H. T.